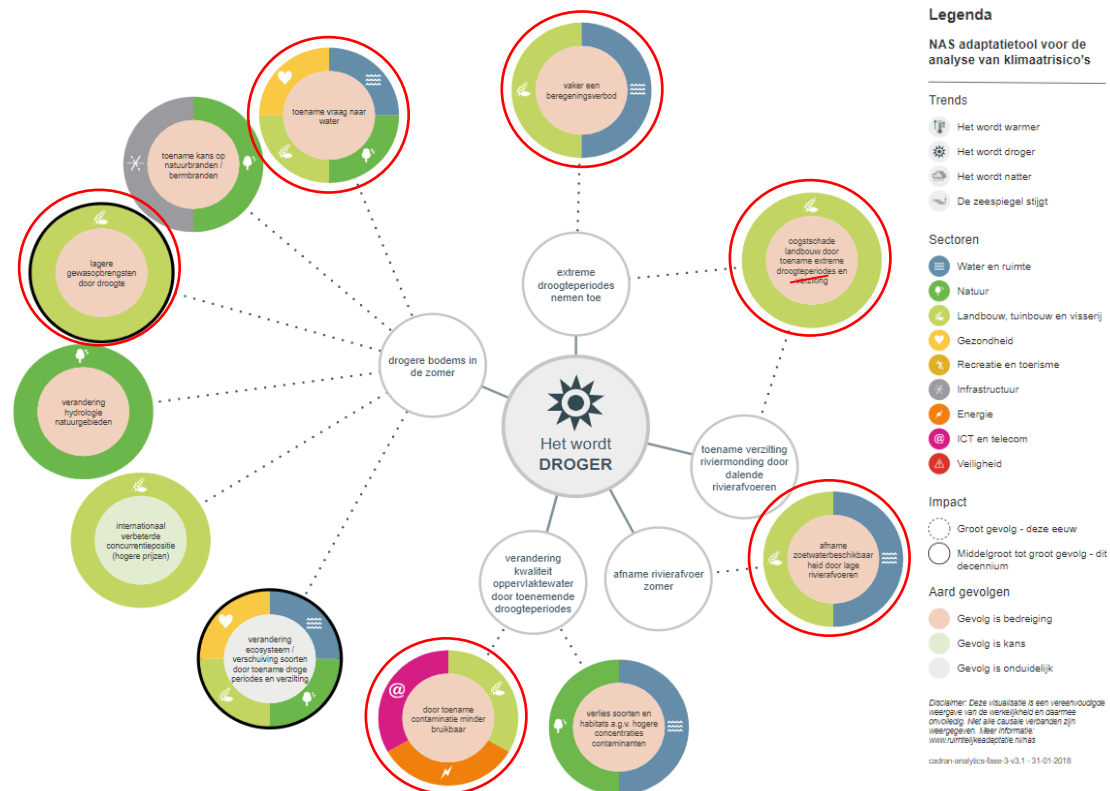

Verslag

Aanwezig	Gemeente Bernheze: Bert Ceelen, Esther Rutten, Harold Soffner, Mike van der Wielen	Opgesteld door	Eefje Vissers-Dortmans
	Gemeente Oss: Nina van Schagen, Rudi Schleedoorn, Anita de Smit	E-mail	eefje.vissers@tauw.com
	Gemeente Boxmeer: John Arts, Ruud Custers, Igor Derks		
	Gemeente Meierijstad: Jos Bongers, Peter van der Haar, Herman Hendrikse, Tim Verhagen		
	Gemeente 's-Hertogenbosch: Albert Oostra, Suzanne Oostra, Eef Spekman, Paul Voncken		
	Gemeente Heusden: William Peters		
	Gemeente Sint Anthonis: Bob Coolen, Roel Wouters		
	Waterschap Aa en Mas: Frank Blouwens, Eric Broers, Sietse Schouwenaars, Wijnand Turkensteen		
	Waterschap De Dommel: Helma Leopold, Aart van Wessel, Henri van Wylick		
	Brabant Water: Marleen van der Velden, Frank Verwijmeren		
	RHDHV: Mandy van Kouwen, Arnold Wielinga		
	Deltares: Gerald Jan Ellen		
	Esplanada: Twan Tiebosch		
	Mijn gemeente dichtbij: Maurits van der Stappen		
	Org-ID: Robert de Graaff		
	Tauw bv: Edwin van der Straten, Eefje Vissers-Dortmans		
	Afwezig	Gemeente Oirschot, gemeente CGM, gemeente Vught, gemeente Uden, gemeente Best, gemeente Boekel en gemeente Haaren	
Datum bespreking	26 juni 2019		
Locatie	Gemeentehuis Oss		
Kopie aan	Werkgroep Noordoost-Brabant		
Datum	29 juli 2019		
Kenmerk	M001-1271543DRT-V01-kzo-NL		
Onderwerp	Interne risicodialoog Droogte werkgroep		
	Noordoost-Brabant (NO-Brabant)		

Effecten droogte

Aan de hand van het NAS-bollenschema hebben we verkend welke effecten mogelijk van toepassing zijn op regio NO-Brabant. De rood omcirkelde zijn volgens de deelnemers prioritaire effecten in NO-Brabant (zie figuur 1).

Figuur 1 Overzicht effecten droogte voor de regio NO-Brabant

Landbouw

Gerapporteerde effecten 2018

De gerapporteerde effecten betreffen het instellen van beregeningsverboden. De beschikbaarheid van water vanuit de Maas was verminderd. Landelijk is gerapporteerd dat er per boer ca 30.000 euro aan opbrengst is gederfd. Naast deze door de waterschappen aangereikte effecten heeft de groep de volgende effecten toegevoegd:

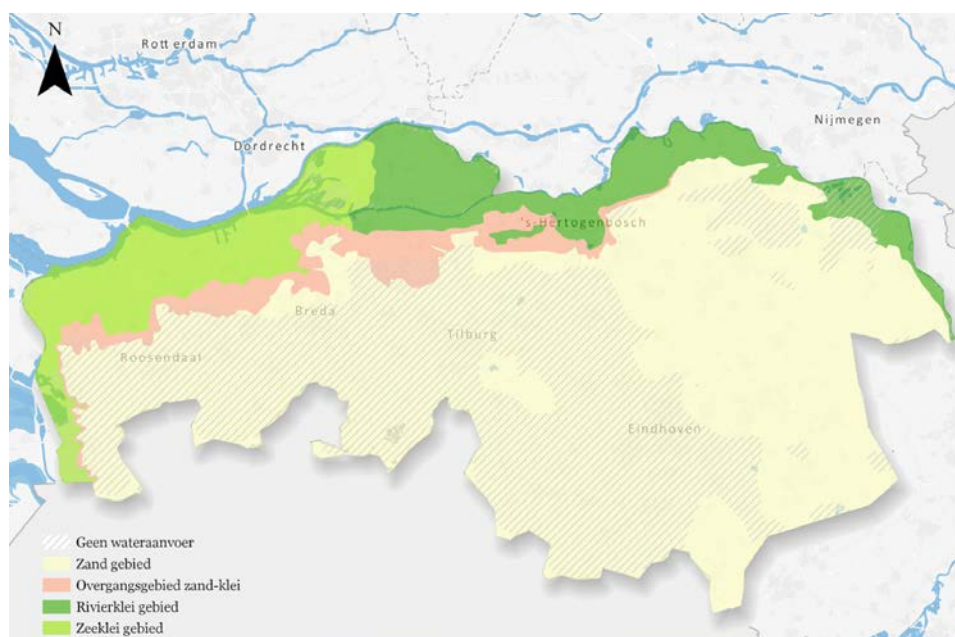
- Trend is dat in NO-Brabant de grondwaterstand daalt
- Toename van de consumptie van water versterkt de effecten van droogte:
 - Beregenen met oppervlaktewater
 - Beregenen met grondwater (pompen van 12-14 meter naar circa 30 meter)
 - Toename gebruik drinkwater en dus onttrekking van grondwater
- Water dat vanuit de rivieren wordt ingelaten wordt weer te snel afgevoerd, verdampt zakt weg. Het restant wordt gebruikt. NO-Brabant als geheel is ingericht om zo snel mogelijk water af te voeren naar de Noordzee
- In de regio treden grote verschillen op per gebied: polder, beekdalen, zandgronden
- In de Maas is blauwalg geconstateerd. Dit soort verontreinigingen zijn een grote bedreiging voor NO-Brabant. Hierdoor kan de inlaat van rivierwater geheel stilvallen

Prioritaire risico's

De interne risicodialoog levert als prioritaire risico's op:

1. Te lage stand van oppervlaktewater en grondwater → beregeningsverboden oppervlaktewater en mogelijk ook grondwater → oogstschade
2. Slechte (bedreigende) waterkwaliteit in de Maas → stopzetten inlaat → versterking van risico 1

De prioritaire gebieden zijn die gebieden waar geen aanvoer is van water. Deze zijn in figuur 2 blauw gearceerd.

Figuur 2 Ligging prioritaire risicogebieden (blauw gearceerd)

Oplossingsrichtingen

Er zijn grote belangen in het spel. Tegelijkertijd hebben we te maken met een trend van dalende grondwaterstand en een toevlucht van boeren met contractuele verplichtingen van levering naar het beregenen met grondwater uit lagere watervoerende pakketten. Dit verergert de droogte ook voor collega boeren. Er zijn vier oplossingsrichtingen:

1. Acceptatie van droogte en beperkte mogelijkheden voor beregenen
2. Efficiënte beregening
3. Water vasthouden in landbouw- en natuurbodems
4. Op groter schaalniveau werken aan het vasthouden van overtollig water in plaats van afvoeren via rivieren (inclusief lokaal zuiveren).

Betrokken belanghebbenden Risico 1 (waterbeschikbaarheid)

- Boeren (en hun belangenverenigingen)
- Gemeenten (bijvoorbeeld trekkers van Omgevingsvisies)
- Provincie (idem)
- Waterschappen (idem)

- Brabant Water
- Terreinbeherende organisaties (waaronder het Groenontwikkelbedrijf)
- Vertegenwoordigers van de Regionale Energie Strategie (functiecombinatie energie – waterberging)
- RWS

Kennisdeling met:

- HAS/WUR
- Agri Food Capital
- DHZ
- Oost-Nederland (Veluwe)
- Vlaanderen

Betrokkenen bij Risico 2 (waterkwaliteit Maas)

- KRW-partners (RBO-Maas)
 - RWS
 - Brabant Water
 - Provincie
 - Waterschappen
 - Gemeenten
- GGD
- Boeren (en hun belangenverenigingen)

Welke informatie is nodig?

- Stel je blijft als boer 'zitten' met dezelfde techniek en teelt, wat kan je dan verwachten dat er gebeurt? Van belang is dan de droogtegevoeligheid van de bodem, de bodemopbouw, de teelten
- Overzicht van de handelingsopties en inschatting van de kosten daarvan
- Geleden schade en potentiële schade (in hoeverre is de schadeschatter van NKWK-KBS hierbij nuttig? Zijn er andere regionale bronnen hiervoor?)

Welke vraag hebben de deelnemers plenair?

- Hoe faseren we de risicodialoog?
- Wat weten we van onze gesprekspartners?
- Wie nemen we mee op gesprek?

Natuur

Gerapporteerde effecten 2018

De gerapporteerde effecten betreffen bermbranden, vissterfte door droogval, schade aan flora en fauna door lage grondwaterstanden, blauwalg, afname van biodiversiteit en het verschijnen en exoten. Naast deze door de waterschappen en enkele gemeenten aangereikte effecten heeft de groep de volgende effecten toegevoegd:

- Wijnstverschijnsel loopt terug
- Doeltypen in relatie tot (toekomstige) situatie

- Overgang van monocultuur bomen naar meer divers
- Vergroening als temperatuurregelaar
- Teruglopen hoeveelheid eiken
- Veengebieden – einde verhaal?
- Natuur als (grond)waterbuffer
- Natte natuurparels → verlandingsproces
- Droogval bluswatervoorzieningen
- Meer plaagsoorten en pollen

Prioritaire risico's

De interne risicodialoog levert als prioritaire risico's op:

1. Moeten we ons nog inspannen voor de doeltypen? Dit is geen klimaatadaptieve benadering (meer randvoorwaarden scheppen)
2. Goed nadenken over de kritische massa en omgang van natuurgebieden

Het leverde ook de volgende kansen op:

1. Vergroenen als temperatuurregelaar en grondwaterbuffer (natuurlijk groen als maatschappelijk kapitaal)
2. Meekoppelen met de landbouwtransitie, RES en omgevingsvisies

Betrokken belanghebbenden

- Provincie
- Drinkwaterbedrijf
- Recreatiesector- lokale ondernemers
- Terreinbeheerorganisaties, IVN, visclubs
- Landbouwsector regionaal
- Boomkwekers ("inrichters" natuurgebieden)
- Veiligheidsregio (beheerders bluswatervoorzieningen)
- Plaagdierbestrijding
- Interne collega's van groen en infra
- Inwoners

Welke informatie is nodig?

- Wat weten we van de droge zomers van 1976 en 2003? Kunnen we daar nog van leren?
- Inzicht in verdienmodellen en belangen van organisaties waar je mee in gesprek gaat
- Welke organisatie is waarvan in stedelijk en landelijk gebied?
- Schade van de droge zomer van 2018 bij terreinbeheerorganisaties
- Mathijs Schouten-grondhoudingen natuur → handelingsperspectief

Welke vraag hebben de deelnemers plenair?

- Met wie in gesprek en waar zitten de verbindingen? (Niet te sectoraal aanvliegen)
- Er werd weinig dialoog gezien, vooral veel risico

Stedelijk & infra

In deze groep bespreken we de effecten van droogte op het stedelijk gebied en daarnaast op de infra in stedelijk gebied.

Gesignaleerd effecten van afgelopen jaar.

De volgende effecten zijn voorafgaand en tijdens de bijeenkomst benoemd:

Infra/gebouwen

- Wortelopdruk onder asfalt als gevolg van vocht dat daar zit. Wordt meer herkend maar vraag is wel of dat erger is dan andere jaren
- Zetting van woningen en infra niet zozeer op veen maar ook op zandgronden maar de omvang lijkt beperkt maar is niet in beeld
- Stof dat vanuit landelijk gebied het stedelijk gebied inwaait
- Onbereikbare haven als gevolg van lage waterstand

Oppervlaktewater

- Veel meer (blauw) alg in watergangen waarbij nog onvoldoende bekend is over oplossingsrichtingen
- Door minder oppervlakte water nemen de concentraties aan 'schadelijk stoffen en organismen' toe waardoor water uit stedelijk waterpartijen een risico gaat vormen (bv geen fontein in vijvers meer aanzetten en effect van foute aansluitingen op waterkwaliteit is groot)
- Droogvallen van vijvers en wat zijn de gevolgen daarvan?
- Peilbeheer van oppervlaktewater: landbouw vraagt hoger peil in verband met beregening terwijl dat een risico is voor overstorten: Dit lijkt een probleem maar omvang impact is nog onvoldoende inzichtelijk

Groen

- Droogteschade nu vooral aan ondiep wortelende gewassen maar effect op bv bomen is nog onvoldoende in beeld en vraagt meer onderzoek
- Verlies van koelende functie van parken als gevolg van droogte
- Meer bemensing nodig ten behoeve van watergeven in droge periode
- Schade aan sportvelden

In het algemeen wordt nog genoemd dat een eenduidige en mogelijk uniforme wijze van communicatie naar burgers en bedrijven heel belangrijke is en dat er geen tegenstrijdige berichten moeten worden verspreid.

Prioritaire risico's

De discussie over risico's levert niet een indeling per bovenstaand onderwerp op maar hieruit komen een soort van 'criteria' die de prioriteit volgens de groep zouden moeten bepalen:

- 1) Belangrijkst: alles wat betrekking heeft op volksgezondheid en dus accuut gevaar kan opleveren (lijkt vooral bij oppervlaktewater te spelen)

- 2) Langdurige effecten en nader onderzoek omdat dat vaak snel van de lokale agenda verdwijnt en de regio daar juist een goede rol kan spelen om het geagendeerd te houden
- 3) Situaties waaruit een voorbeeldproject gestart kan worden wat leidt tot veel draagvlak bij onder meer bewoners

Oplossingsrichtingen

De conclusie is dat er vooral meer onderzoek nodig is om de problematiek beter in beeld te krijgen. Daarnaast blijkt dat er qua oplossingsrichtingen ook nog maar beperkt inzicht is in welke mogelijke oplossingen er daadwerkelijk zijn en is daar ook behoefte aan nadere uitwerking.

Betrokken belanghebbenden

De belangrijkste doelgroep voor dit onderwerp zijn vooral de collega's van andere afdelingen (groen, verkeer, gebouwen, vergunningen) waar aan bewustwording over dit onderwerp gewerkt moet worden.

Daarnaast is goede voorlichting en bewustwording aan bewoners en bedrijven ook van belang, omdat de bijdrage van iedereen nodig is.

Welke info is nodig

Het blijkt dat de wens vooral is om op een aantal van de onderwerpen aanvullend onderzoek te laten doen om zodoende de omvang van de problematiek beter in beeld te krijgen, maar ook de wijze waarop de problematiek aangepakt kan worden (onderzoeksprogramma opzetten als regio). Het lijkt ook heel logisch om onderzoek als regio gezamenlijk op te pakken en op te starten en dat de maatregelen veel meer lokaal en er gemeente uitgevoerd gaan worden.

Welke vraag hebben deelnemers plenair?

Deze zijn niet geformuleerd.